

TÜRKİYE’NİN 2023 SONRASI İSRAİL-FİLİSTİN POLİTİKASINA NEO-REALİST BAKIŞ

Alperen ÇİLDİR¹

Öz: Bu çalışma, 7 Ekim 2023 tarihinden itibaren İsrail-Filistin arasında gelişen çatışma sürecinde, Türkiye’nin izlediği dış politika stratejilerini neo-realist perspektifle analiz etmektedir. Bu bağlamda, Türkiye’nin İsrail’e yönelik yaptırım kararları, uluslararası alanda ateşkes çağrıları, Gazze’ye insani yardımların sağlanması ve bölgesel garantörlük girişimleri gibi çeşitli girişimlerle dış politikada net bir tutum sergilemiştir. Çalışmanın temel amacı, söz konusu dış politika faaliyetlerinin yalnızca insani kaygılarla değil, aynı zamanda önemli bölgesel güvenlik çıkarları ve jeopolitik amaçlarla şekillendiğini ortaya koymaktır. Bu çerçevede, 7 Ekim 2023 sonrasındaki İsrail-Filistin çatışma süreci ve gelişmeler ele alınarak, Türkiye’nin dış politika hamleleri bölgesel güç, ulusal çıkarlar ve hegemonya arayışı gibi kavramlar üzerinden incelenerek neo-realizmin temel ilkeleriyle açıklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Türkiye, Dış Politika, İsrail, Filistin, Neorealizm.*

Article Category: International Relations

Date of Submission: 19.01.2026

Date of Acceptance: 20.02.2026

DOI: [10.5281/zenodo.18723588](https://doi.org/10.5281/zenodo.18723588)

¹ Yüksek Lisans öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü.

Email: aalperencc@gmail.com.

ORCID: [0009-0003-6297-5428](https://orcid.org/0009-0003-6297-5428).

A NEOREALIST PERSPECTIVE ON TÜRKİYE’S ISRAEL-PALESTINE POLICY AFTER 2023

Abstract: This study analyzes Türkiye’s foreign policy strategies regarding the Israel-Palestine Conflict since October 7, 2023, from a neorealist perspective. In this context, Türkiye has maintained a decisive stance through various initiatives, such as implementing sanctions against Israel, calling for international ceasefires, providing humanitarian aid to Gaza, and proposing regional guarantees. The primary objective of this study is to demonstrate that these foreign policy actions are shaped not only by humanitarian concerns but also by significant regional security interests and geopolitical goals. Within this framework, the developments in the Israel-Palestine Conflict following October 7, 2023, are examined, and Türkiye’s foreign policy maneuvers are explained through the core principles of neo-realism, focusing on concepts such as regional power, national interests, and the pursuit of hegemony.

Keywords: *Türkiye, Foreign Policy, Israel, Palestine, Neorealism.*

Giriş

2023 yılında Cumhuriyet'in ikinci yüzyılı başlarken, Türkiye; Doğu Akdeniz'deki güç rekabeti, Rusya-Ukrayna Savaşı ve İsrail-Filistin meselesi gibi bölgesel sorunlara yönelik önemli diplomatik faaliyetlerde bulunmuştur. Bu girişimler, Türkiye'nin bölgedeki aktif rolünü arttırmış ve adil ve tarafsız politikalarla birlikte Türkiye'nin uluslararası alanda güvenilir ve saygın bir aktör haline gelmesini sağlamıştır.² Türkiye, çıkar odaklı ve barışçıl bir dış politika izlese de, bölgede İsrail ve Filistin arasında uzun yıllardır süregelen çatışma ortamı, bölgesel stratejileri doğrudan etkilemektedir. Nihayetinde, 7 Ekim 2023 tarihinde Hamas güçlerinin İsrail'e karşı başlattığı Aksa Tufanı Operasyonu, bölgedeki çatışma ortamının bir başka boyuta evrilmesine sebep olmuştur. Bu tarihten itibaren, bölgedeki aktörler tarafından jeopolitik ve güvenlik odaklı yaklaşımlar merkeze alınmış, Türkiye de özellikle İsrail'e karşı bu yönde politikalar izlemeye devam etmiştir. Ayrıca, çatışmaların şiddetlenmesiyle bölgede oluşacak güç boşluğunu doldurma isteği ve istikrarın sağlanması için girişimler Türkiye'nin rolünü güçlendirmiştir. Bu bağlamda, ateşkes çağrıları ve garantörlük teklifi gibi önemli hususlar, Türkiye'nin meseleye insani boyuttaki yaklaşımını gösterirken, insani ateşkesin bölgede ciddi bir ihtiyaç olduğunu da gözler önüne sermektedir.³

Neo-realist teoriye göre, devletler; dış politika faaliyetlerinde dış gelişmelere ve etkilerine daha çok önem verir, devletlerin iç politikaları ve diğer değişkenlerinin dış politikadaki etkisi belirleyici nitelikte değildir.⁴ Türkiye, İsrail-Filistin meselesine geçmiş yıllardan bu yana bakışını değiştirmemiş ve iki devletli çözümü savunarak çatışmaların sonlandırılmasına yönelik girişimlerde bulunmuştur. Ancak İsrail'in 1967 yılından bu yana Batı Şeria'daki yasadışı yerleşim ve işgal faaliyetleri iki devletli çözümün önündeki önemli problemlerden biridir.⁵ Ayrıca, Ankara, bölgede güçlü bir aktör olarak kalmaya yönelik olarak İsrail başta olmak üzere diğer devletlerle jeopolitik rekabeti de sürdürmüştür. Neo-realist teori; ortak çıkar kavramını kabul etmeyerek devlet çıkarını ön plana koymakta, devletlerin hayatta kalmak uğruna güç

² Haydar Oruç (2024), "7 Ekim Sonrası Türkiye'nin Değişen Gazze Politikası", 01.04.2024, *Kriter Dergi*, Erişim Tarihi: 23.12.2025, Erişim Adresi: <https://kriterdergi.com/dis-politika/7-ekim-sonrasi-turkiyenin-degis-en-gazze-politikasi>.

³ Yücel Acer (2023), "Filistin-İsrail Barışı için Türkiye'nin Garantörlük Teklifi ve Önemi", 31.10.2023, SETA, Erişim Tarihi: 19.12.2025, Erişim Adresi: <https://www.setav.org/perspektif-filistin-israil-barisi-icin-turkiyenin-garantorluk-teklifi-ve-onemi>.

⁴ Tarık Oğuzlu & Ahmet Kasım Han (2023), "Making Sense of Turkey's Foreign Policy from the Perspective of Neorealism", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 20(78), s. 61.

⁵ Aziz Armutlu (2025), "Neorealizm Perspektifinden İsrail-Filistin Sorunu: Tarihsel Kökenlerden Günümüze Uzanan Bir Mücadele Örneği", *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 13(1), s. 42

kavramını bir araç olarak kullandığını vurgulamaktadır.⁶ Dolayısıyla, İsrail-Filistin çatışması özelinde de Türkiye aslında sadece insani diplomasi değil, çıkarlar ve güç doğrultusunda stratejik bir yol izlemektedir.

Türkiye'nin Ortadoğu politikası ve İsrail-Filistin çatışması, Uluslararası İlişkiler disiplini literatüründe geniş yer tutmaktadır. Mevcut çalışmalarda, Türkiye'nin bölgesel politikaları ve İsrail-Filistin meselesi; askeri, hukuki, insani boyutlarıyla ve farklı perspektiflerle ele alınmaktadır. Çalışmalar, Türkiye'nin politikalarını ve bölgedeki gelişmeleri tarihsel ve uluslararası hukuk normları çerçevesinde analiz etmekte ve çıkarımlarda bulunmaktadır. Buna karşın, 7 Ekim 2023 tarihi sonrasında bölgede nükseden çatışma ortamı, bölgedeki aktörlerin politikaları ve stratejilerini güvenlik ve çıkar odaklı bir dönüşüme uğratmıştır. Mevcut literatür, 7 Ekim 2023 sonrası gelişmeleri daha ziyade “*insani kriz*” ve “*uluslararası hukuk*” ihlalleri üzerinden tartışmaktadır ki, bu nedenle Türkiye'nin dış politika hamlelerini ve bölgedeki güç arayışını ele alan teorik çalışmalar henüz sınırlıdır.

Bu çalışmada, Türkiye'nin 7 Ekim 2023 sonrasında İsrail-Filistin meselesine yönelik politikaları ulusal çıkarlar, uluslararası sistemin ve bölgenin gereklilikleri ile güç rekabeti doğrultusunda neo-realist çerçeveden ele alarak analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Özellikle bölgesel güç çıkarları ve hegemonya kavramı dikkate alındığında, Türkiye'nin İsrail-Filistin meselesine yönelik stratejik politikaları ve bu kavramlar doğrultusundaki dış politika faaliyetleri incelenmiştir. Bu noktada, garantörlük teklifi, ticari kısıtlamalar ve bölgesel rekabet ortamı neo-realizmin temel ilkeleri üzerinden incelenmiştir. Türkiye'nin içinde bulunduğu bölgesel ve küresel hamleler, stratejik politikalar ve ulusal güvenlik odaklı girişimler neo-realist fikir ile açıklanarak literatüre farklı bir teorik bakış kazandırılmak amaçlanmıştır. Çalışmanın temel sorusu, “*7 Ekim 2023 sonrası İsrail-Filistin çatışması ve buna bağlı olarak dönüşen uluslararası sistem Türkiye'nin dış politika faaliyetlerini nasıl etkilemiştir?*” şeklindedir. Çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılarak konuya ilişkin ikincil veri kaynağı olarak akademik makaleler, köşe yazıları, düşünce kuruluşlarının rapor ve analizlerinden yararlanılmıştır. Bu kaynaklar ise, içerik analizi yöntemiyle tasnif ve analiz edilmiştir. Çalışmanın kurgusu, olguları ve olayları teorik çerçeve ile ilişkilendirerek anlamlandırmayı amaçlamaktadır.

⁶ Seda Gözde Tokatlı (2022), “Klasik Realizm ve Neorealizm Kuramının İncelenmesi: Devlet Kavramına Yönelik Analiz”, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(21), s. 132.

1. Teorik Çerçeve

1.1. Realizm

Realizm, Uluslararası İlişkiler disiplininde önemli yeri olan merkez teorilerden bir tanesidir. Tarihi kökenleri milattan önceki yıllara kadar dayanan bu teori, 20. yüzyıl şartlarında gelişmiş ve sistematik hale gelmiştir. Realizm'in tarihinde Tukidides, Niccolo Machiavelli ve Thomas Hobbes gibi isimler ön plana çıkmaktadır. Tukidides'in savaşların asıl sebebinin güç, kapasite ve çıkar çatışması olduğu analizi ve Machiavelli'nin devlet ve lider davranışlarının temelini devletler arası ilişkilerin mantığı olduğu analizi realist düşüncenin temelini oluştursunundaki öncü fikirlerdir.⁷ Hobbes'un "*Leviathan*" teorisi ise, devlet kavramını öne çıkarır ve insanların zorunlu sebeplerden ötürü egemenliklerini bir sözleşmeyle üst otoriteye devretmesini ve devletin (*Leviathan*) oluşmasını ele alır.⁸ Realizm, özellikle Birinci Dünya Savaşı'nın ardından yeniden oluşan dünyanın yapısını ve Soğuk Savaş dönemi boyunca dünya siyasetini açıklayan en önemli teorilerden biri konumundadır. İdealizm'in karşısı olarak ortaya çıkan Realizm, bu tarihten sonra Hans Morgenthau öncülüğünde modern Uluslararası İlişkiler disiplininin yapı taşı haline gelmiştir. Realist teori, devleti merkeze alarak uluslararası sistemi yorumlamaktadır. En önemli ve birincil aktör devlettir; devletler kendi çıkarlarını düşünür ve uluslararası sistemde kendi çıkarları öncülüğünde davranışlarını sergilerler. Dolayısıyla, Realizm, uluslararası sistemde bir düzen olmadığını savunarak sisteme anarşik yapının hâkim olduğunu belirtir.

Realizm, devlet davranışlarını ve uluslararası sistemi insan üzerinden açıklar. İnsanın doğası gereği sahip olduğu kötülük ve bencillik, uluslararası sisteme devletler arası çatışmalar olarak yansır. İnsandaki güce sahip olma arzusu, devletlerin ve devletleri yöneten liderlerin davranışlarını direkt olarak etkilemektedir. Sınırsız güç arzusu, sistemdeki diğer aktörlerin de güce sahip olma ihtiyacını doğurur ve bu noktada tüm aktörlerin güçlerini arttırdığı ve güç dengesine ulaşmaya çalıştığı bir uluslararası sistemle karşı karşıya kalınır. Bu durum, uluslararası sistemin kendi kendini dengeleyici bir düzene sahip olduğunun göstergesidir. Ayrıca, bu düzen içerisinde her bir aktör kendi çıkarları uğruna hareket ettiğinden, aktörler arasında şüphe ve sürekli güvenlik ihtiyacı ön plandadır. Oluşan şüphe ve güvenlik ihtiyacı sonucunda ortaya çıkabilecek problem ve krizlerin tek ve kesin çözümü de ancak savaşla mümkündür. Savaşlar, devletlerin güç elde etmesinde ve gücünü göstermesinde etkili bir yöntem olmakla birlikte, askeri gücün de devletlerin egemenliği ve hayatta kalması üzerindeki

⁷ Şaban Kardaş & Ali Balcı (2020), *Uluslararası İlişkilere Giriş. Tarih, Teori, Kavram ve Konular*, İstanbul: Küre Yayınları, ss. 119-122.

⁸ Thomas Hobbes (2024), *Leviathan veya Dini ve Sivil Bir Devletin Maddesi, Biçimi ve Gücü*, İstanbul: Can Yayınları, ss. 178-179.

rolünü göstermektedir. Tukidides, Machiavelli ve Hobbes da kendi görüşlerinde gücün siyasi faaliyetlerde nihai hedef olduğunu ve sistemin yapısının güç mücadelesi üzerine olduğunu vurgular.⁹

Güç kavramı, realistler için bir amaç ve araçtır. Morgenthau, gücü bir aktörün diğer bir aktörün düşünce ve hareketlerini kontrol edebilmesi olarak tanımlar.¹⁰ Devletler, var olan güçlerini bir yandan hayatta kalmak ve devamlılığını sürdürmek uğruna kullanırken, bir yandan da diğer aktörlere karşı caydırıcı unsur oluşturmak amacıyla kullanırlar. Bu bağlamda, askeri gücün önemini vurgulayan realist düşünce, devletlerin güvenliğini sağlayabilecek temel unsur olarak gücü görür.¹¹ Yani anarşik yapıdaki uluslararası sistemde hayatta kalabilmek için devletlerin sahip olması gereken asıl unsur güçtür. Morgenthau'ya göre, sistemi şekillendiren asıl unsur ise ulus-devletlerdir ve diğer aktörler sistemde etkisizdir.¹² Realistler, devlet gücünün önemini vurgulayarak, devletlerin uluslararası sistemin belirleyicileri olduğunu belirtirler. Klasik Realizm'de Morgenthau gücü daha çok bir amaç olarak tanımlarken, Neo-Realizm'in öncüsü Kenneth Waltz ise gücün araç haline getirilebileceğini de savunur.¹³

1.2. Neo-Realizm

Klasik Realizm'in 20. yüzyılın başlarından itibaren gelişimi sürerken, 1970'li yıllara gelindiğinde realist bakış içerisinde eleştirel görüşler baş göstermiştir. Bu eleştirel görüşler, anarşik sistemin yapısına yönelik ortaya çıkmış ve zamanla gelişmiştir. Yapısal Realizm olarak da adlandırılan Neo-Realizm, Kenneth Waltz'ın 1979 yılında çıkmış *Uluslararası Politika Teorisi* adlı kitabıyla ortaya atılmıştır. Neo-realistler; sistemin anarşik olmasının sebebini insan doğasına ve insanın içindeki kötülüğe değil, uluslararası sistemin temel yapısına bağlamıştır. Neo-Realizm, Klasik Realizm'in aksine, anarşinin sebebini uluslararası sistemin yapısını merkeze alarak yapısal kaynaklara ve yapısal durumlara göre açıklar.¹⁴ Bu görüşe göre, uluslararası sistemdeki temel problemler savaş ve çatışmaya sebep olan asıl sebeplerdir. Neo-realistler için de sistemdeki temel aktör devlettir. Devletler, sahip oldukları güce oranla küçük, orta ve büyük olarak sınıflandırılır ve uluslararası sistemdeki konumları da sahip oldukları güce

⁹ Mustafa Aydın (2004), "Uluslararası İlişkilerin "Gerçekçi" Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği", *Uluslararası İlişkiler*, 1(1), s. 40.

¹⁰ Seda Gözde Tokatlı (2022), "Klasik Realizm ve Neorealizm Kuramının İncelenmesi: Devlet Kavramına Yönelik Analiz", s. 127.

¹¹ Övgü Kalkan Küçüksolak (2012), "Güvenlik Kavramının Realizm, Neorealizm ve Kopenhag Okulu Çerçevesinde Tartışılması", *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, 4(14), s. 203.

¹² Dursun Murat Düzgün (2020), "Realizm Teorisinin Ortaya Çıkışı ve Gelişme Evreleri", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1(47), s. 262.

¹³ Seda Gözde Tokatlı (2022), "Klasik Realizm ve Neorealizm Kuramının İncelenmesi: Devlet Kavramına Yönelik Analiz", s. 127.

¹⁴ Dursun Murat Düzgün (2020), "Realizm Teorisinin Ortaya Çıkışı ve Gelişme Evreleri", s. 262.

göre değişir. Bu noktada, sistemdeki devletler arası iletişim ve etkileşim ön plana çıkar. Bu iletişim ve etkileşimi, Waltz, devletler üstü bir yapının varlığını da belirterek, uluslararası sistemi tüm aktörler arasındaki ilişkilerin düzeni şeklinde açıklar.¹⁵ Neo-realist düşünceye göre, sistemdeki devletler birbirine benzer özelliklere sahiptir; sadece güç konusunda farklılaşırlar ve güçlerin farklılığı uluslararası sistemi bir savaşa sürükler. Dolayısıyla, güç kavramı, devletlerin güvenliği için de son derece önemlidir. Devletler, güç kapasitelerine göre rekabet ya da iş birliği içinde olurlar.¹⁶

Waltz’a göre, uluslararası sistemdeki anarşik yapı, devletlerin hayatta kalma çabasıyla sürekli teyakkuz halinde olmasını ve diğer tüm değişkenlerden soyutlanmasını gerektirmektedir.¹⁷ Devletler, bu anarşik yapıda diğer hiçbir aktöre güvenmez ve bu durum “*self-help*” yani “*kendi başının çaresine bakma*” kavramını oluşturur. Güvensizlik ortamı şüphe oluşturduğundan, devletler rasyonel hareket edemez ve belirsizlik içerisinde askeri olarak güçlenmeyi ve diğer aktörlerle mücadele edebilecek güce gelmeyi hedefler. Bu askeri güçlenme ve şüphe “*security dilemma*” yani “*güvenlik ikilemi*”ne, yani devletlerin birbirlerine sürekli düşman olarak yaklaşmasına ve saldırgan potansiyelde olmasına sebep olur.¹⁸ Güvenlik ikilemi, sistemdeki şüphe ve tehdit algısını artırır ve devletler de sürekli güç arttırmaya odaklanırlar.

Ayrıca neo-realistler, devletler arasında bir güç dengesinin çatışmaları ve savaşları azaltabileceğine inanırlar. Güç dengesini uluslararası sistemdeki aktörlerin dağılımı ve kapasiteleri etkiler. Buna göre güç dengesini büyük güçler sağlar ve belirli güçler çevresinde belirli kutupların var olduğu bir sistemde savaş olasılığı çok daha az olur. Bu noktada neo-realistler çift kutuplu uluslararası sistemi daha istikrarlı ve uygun görür. Waltz’a göre iki kutuplu sistemlerde kim güçlü kim değil bellidir ancak çok kutuplu bir yapıda tehlikenin ve tehdidin nereden geleceği belirsiz olduğundan istikrarsızlık oluşur.¹⁹ İstikrar tartışmaları ise neo-realizm içerisindeki düşünceleri saldırgan ve savunmacı realizm olarak ikiye ayırmıştır. Saldırgan realizmin düşünürleri, sistemdeki temel amacın güç olduğuna ve güçlerini maksimize eden aktörlerin varlığı sebebiyle savaş ihtimalinin yüksek olduğuna; savunmacı realizm

¹⁵ İskender Serdar (2015), “Neorealizm, Neoliberalizm, Konstruktivizm ve İngiliz Okulu Modellerinde Uluslararası Sistemsel Değişikliklere Bakış”, *The Journal of Europe- Middle East Social Science Studies*, 1(1), s. 16.

¹⁶ Birkan Ertoý (2019), “Uluslararası İlişkilerde Realist Geleneğin Dönüşümü ve Neoklasik Realizm”, *Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi*, 1(1), ss. 8-9.

¹⁷ Şaban Kardaş & Ali Balcı (2020), *Uluslararası İlişkilere Giriş. Tarih, Teori, Kavram ve Konular*, s. 133.

¹⁸ Andrew Heywood (2019), *Küresel Siyaset*, Ankara: Felix Kitap, ss. 98-99.

¹⁹ Şaban Kardaş & Ali Balcı (2020), *Uluslararası İlişkilere Giriş. Tarih, Teori, Kavram ve Konular*, s. 136.

düşünürleri ise devletlerin güvenliği maksimize ettiğine ve güvenliği sağlamak için savaştan son derece kaçınacaklarına vurgu yaparlar.²⁰

Savunmacı Realizm'in öncüsü olan Waltz'a göre, daha az güçlü ve çok güçlü devletler savaşa sebep olabilir; bu durumda devletlerin öncelikle güvenliği dikkate alarak uygun bir güce sahip olmaları gerekir.²¹ Bu bağlamda, anarşik ortamda sınırlı bir iş birliği mümkündür. Neo-realistler, farklı devletlerin birbirlerine tehdit oluşturmadığı ve güvenliklerine odaklandığı bir ortamda herhangi bir çatışma yaşanmamasının mümkün olmakla birlikte, tehdit oluşturabilecek bir unsura karşı devletlerin ortak hareket edebilme imkânına da sahip olduğunu savunurlar.²² Saldırgan (Ofansif) Realizm'de öne çıkan isim John Mearsheimer'a göre ise, uluslararası politika ve sistem şiddete meyillidir; devletler birbirleriyle sürekli rekabet içerisinde ve iş birliği belirli oranda mümkün olsa bile, asla sürdürülebilir olamayacaktır.²³ Buna göre, Mearsheimer, Soğuk Savaş dönemindeki çift kutuplu yapıyı barış ve istikrarın sağlandığı ortam olarak yorumlar ve bu ortamın bozulması durumunda güç rekabetinin yeniden ortaya çıkacağını iddia eder.

2. Türkiye'nin Dış Politikasında İsrail-Filistin Meselesi

Türk Dış Politikası, temelleri Osmanlı İmparatorluğu döneminde atılan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla şekillenen köklü bir geçmişe sahiptir. Osmanlı'nın son dönemlerindeki yeniliklerle birlikte, 1793 yılında Londra'ya açılan ilk sürekli büyükelçilik ile Türklerin temsil ve diplomasiye dayalı dış politika faaliyetleri resmen başlamıştır.²⁴ Cumhuriyet'in kuruluşuyla Dış İşleri Bakanlığı faaliyetleri ve resmi dış politika çizgisi daha sistematik hale gelmiştir. Özellikle bu dönemlerde dış politikanın temellerini Batıcılık, statükoculuk ve dengecilik gibi ilkeler oluşturmuştur.²⁵ Bu unsurlar, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti devletini uluslararası alanda daha tanınır hale getirmiş ve Türkiye'nin barışçıl bir dış politika izlemesini sağlamıştır. Bu bağlamda, geçmişten günümüze yüz yılı aşkın süreçte “*yurtta barış, dünyada barış*” ilkesinden taviz verilmeyerek, diplomasiye dayalı ve milli (ulusal) çıkarlar doğrultusunda dış politika faaliyetleri sürdürülmüştür. Bu bağlamda, Türkiye, Avrupa, Afrika, Ortadoğu ve Balkanlar gibi stratejik bölgelerde aktif politikalar sürdürmekte

²⁰ Andrew Heywood (2019), *Küresel Siyaset*, s. 100.

²¹ Birkan Ertoý (2019), “Uluslararası İlişkilerde Realist Geleneğin Dönüşümü ve Neoklasik Realizm”, s. 9.

²² Ferhat Kamacı (2021), Güvenlik Politikalarının Geleneksel İki Yüzü: Realizm ve Idealizm, *PESA International Journal of Social Studies*, 7(2), s. 88.

²³ John Baylis (2008), “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”, *Uluslararası İlişkiler*, 5(18), s. 75.

²⁴ T.C. Dışişleri Bakanlığı, “Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Tarihçesi”, Erişim Tarihi: 24.12.2025, Erişim Adresi: <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-cumhuriyeti-disisleri-bakanligi-tarihcesi.tr.mfa>.

²⁵ Ali Balcı (2021), *Türkiye Dış Politikası İlkeler, Aktörler ve Uygulamalar*, İstanbul: Alfa Yayınları, s. 59.

olup, küresel aktörler arasında dengeleyici bir orta büyüklükte güç olarak öne çıkmaktadır.²⁶ Türkiye'nin Ortadoğu'daki stratejik konumu ve Osmanlı Devleti'nden miras kalan tarihsel bağları, bölgede etkin ve önemli bir aktör olmasını gerektirmektedir. Osmanlı Devleti'nin dağılmasıyla Batılı devletlerin de etkisiyle bölgede yeni devletler kurulmuş, farklı aktörler oluşmuştur. Bu doğrultuda, Ortadoğu'daki tüm aktörlerle etkileşim içerisinde olmak, Türkiye için son derece önemlidir.

2.1. Türk Dış Politikasında İsrail ve Filistin

Osmanlı Devleti, 1516 Mercidabık Savaşı ile Filistin topraklarına hâkim olmuştur. Yahudiler, Osmanlı topraklarında diğer milletler gibi barış içerisinde yaşarken, zamanla milliyetçiliğin yükselişi ve Batılı devletlerin kışkırtmalarından etkilenmiştir.²⁷ 19. yüzyıldan itibaren Avrupa'da artan Yahudi düşmanlığı, bölgedeki Yahudi halklarını göçe zorlamıştır. Theodor Herzl öncülüğünde oluşan Siyonizm fikri doğrultusunda dönemin Osmanlı Sultanı II. Abdülhamit ile Filistin bölgesinden toprak talep eden Siyonistler, Padişah'tan bu konuda kesin bir ret cevabı almıştır. 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında Osmanlı Devleti'nin de gücünü kaybetmesiyle, Yahudi toplumu ve Siyonistler teşkilatlanmaya ve bu fikirleri doğrultusunda çalışmalara başlamışlardır.²⁸ Ardından Birinci Dünya Savaşı'nda Siyonistler ve Araplar İngilizlerin destek ve kışkırtmasıyla Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanarak birlikte hareket etmiş ve İngilizlere karşı Filistin cephesinde savaşılmıştır.²⁹ 1917 yılında İngiltere'nin “*Balfour Deklarasyonu*” ile Filistin bölgesinde bir Yahudi Devleti kurulmasını desteklediklerini ilan etmesiyle de bu fikir resmiyet kazanmıştır.

Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren yaşanan ekonomik problemler Türkiye'nin dış politikasının belirlenmesinde etkili olmuş ve bu doğrultuda Filistin meselesine yüksek önem verilememiştir.³⁰ İsrail Devleti kurulmadan önce Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde ilişkiler bu şekilde sürdürülmüşken, 1947 yılında İngiltere bölgedeki durum için Birleşmiş Milletler (BM)'e başvurmuştur. BM'nin, bölgenin Yahudiler ve Filistinliler arasında bölünmesine yol açan “*taksim*” kararı karşısında ise Türkiye çekimser kalmış ve Arap devletleriyle aynı fikirde

²⁶ Muhammet Yıldız (2025), “Türk Dış Politikasının Esasları: Tarihsel Süreçte Konjonktürel Değişimler”, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), s. 103.

²⁷ Arda Baş (2018), “Soğuk Savaş Döneminde Türkiye-İsrail İlişkileri”, *İsrailiyat: İsrail ve Yahudi Çalışmaları Dergisi*, 3, s. 93.

²⁸ Fatma Erkaya (2021), “Türkiye-İsrail İlişkileri (1948-1960)”, *KARE Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat Dergisi*, 12, s. 137.

²⁹ Mehmet Kaya (2019), “Türk-İsrail İlişkileri ve Filistin”, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), s. 1052.

³⁰ Abdullah Turan (2025), “1950–2002 Döneminde Filistin Sorunu ve Türk Dış Politikası: Çıkar, Kimlik ve Egemenlik Arasında Bir Denge Arayışı”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(3), s. 1261.

olmuştur.³¹ Bu olaylarından ardından çıkan Arap-İsrail Savaşı'nda da Türkiye tarafsız kalmış ve savaş sonunda Batılı devletlerle birlikte hareket ederek 1949 yılında İsrail'i tanımıştır. Türkiye, İsrail'i tanıyan ilk Müslüman ülke olup, savaş sonrasında İsrail, Türkiye ile ilişkilerine önem vermiş ve ilişkileri geliştiren ticari, siyasi ve diğer alanlarda pek çok stratejik adım atılmıştır.³² Bu dönemde, Batı ittifakına dahil olma stratejisi doğrultusunda, Ankara'da, Batılı ülkeler ve İsrail ile yakın ilişkiler geliştirme düşüncesi hâkim olmuştur.

Ardından, bölgedeki Sovyet tehdidine karşı Türkiye'nin 1955 yılında Irak ile imzaladığı Bağdat Paktı İsrail tarafından olumlu karşılanmamış ve ilişkilerin bozulmasına sebep olmuştur. Türkiye, bu pakta imzalarken güvenlik ve iş birliğini öncelemiş olsa da, Arap devletleriyle ve İsrail'le ilişkilerin gerilmesini önleyememiştir.³³ Bu paktın ardından, Mısır'ın Süveyş Kanalı üzerine söylemleri ve yaşanan krizler sonucunda, İsrail, Sina yarımadasına operasyon başlatmıştır. Bu operasyon nedeniyle Türkiye-İsrail ilişkileri de olumsuz şekilde etkilenmiştir. Ancak Süveyş Krizi ile birlikte Arap milliyetçiliği söylemlerinin hızlı artışı, bölgede Arap olmayan İsrail ve Türkiye'yi endişelendirmiş ve ilerleyen süreçte iki ülke arasında iş birliği imkânı oluşturmuştur.³⁴ 1958 yılı içerisindeki “*Hayalet Paktı*” olarak da bilinen Türkiye-İsrail Çevresel Paktı, işte bu iş birliğinin gizli simgesi olmuştur. Birçok alanda iş birliğini öngören pakt, Arap toplumunun tepkisini çekmemek ve Batı bloku ile hareket etmek amacıyla gizli yürütülmüş olsa da, yaklaşık 10 yıl kadar devam etmiş ve 1967 yılında yaşanan Arap-İsrail Savaşı'nda Türkiye'nin Arap ülkelerinden yana taraf tutmasıyla sona ermiştir.³⁵

1970'li yıllarda yaşanan petrol krizi, Türkiye'nin stratejik davranarak Arap ülkelere yakınlaşmasını gerektirmiş ve İsrail ile ilişkilerin olumsuz seyretmesine sebep olmuştur. O yıllarda, 1974 yazında gerçekleşen Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında uygulanan ambargolar Arap ülkeleriyle iş birliğinin sürmesini sağlamış ve hem ABD, hem de İsrail ile olan ilişkilere zarar vermiştir.³⁶ Aynı dönemlerde, ayrıca Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ), kuruluşunun ardından örgütlenme faaliyetlerine devam etmiş ve 1974 yılında BM ve Arap Birliği tarafından Filistin halkının meşru temsilcisi olarak tanınmıştır.³⁷ 1980'de İsrail'in Doğu Kudüs'ü ilhak

³¹ Fatma Erkaya (2021), “Türkiye-İsrail İlişkileri (1948-1960)”, ss. 141-142.

³² Arda Baş (2018), “Soğuk Savaş Döneminde Türkiye-İsrail İlişkileri”, ss. 95-97.

³³ Ercan Karakoç & Ozan Keskin (2024), “Bağımsız İsrail Devleti'nin Kuruluşunun Orta Doğu'daki Etkileri ve 1948-1958 Yılları Arasında Türkiye-İsrail İlişkileri”, *Diplomasi ve Strateji Dergisi*, 5(2), s. 247.

³⁴ Mehmet Erkan Kılıçoğlu (2021), “Türkiye-İsrail İkili İlişkileri ve 1958 Antlaşması”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 8(4), ss. 1329-1332.

³⁵ Mehmet Erkan Kılıçoğlu (2021), “Türkiye-İsrail Çevresel (Hayalet) Paktı”, *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), s. 61.

³⁶ Arda Baş (2018), “Soğuk Savaş Döneminde Türkiye-İsrail İlişkileri”, s. 113.

³⁷ Esat Fırat & Mustafa Deveci (2024), “Bağımsızlık Yolunda Silahlı Mücadeleden Siyasi Mücadeleye; Filistin Kurtuluş Örgütü 60 Yaşında”, *Anadolu Ajansı*, 03.06.2024, Erişim Tarihi: 23.12.2025, Erişim Adresi:

ederek Kudüs'ü başkent ilan etmesi ise, Türkiye'nin diplomatik ilişkileri ikinci kâtip seviyesine indirmesine sebep olmuştur. Ancak ilerleyen yıllarda ekonomik ve askeri ortaklıklarla ilişkiler tekrar yeniden gelişmeye ve şekillenmeye başlamıştır.

2.2. Yakın Dönemde Türkiye ve İsrail-Filistin İlişkileri

Türkiye, İsrail-Filistin meselesini Cumhuriyet tarihi boyunca adeta bir tür “*denge siyaseti*” izleyerek yönetmiş ve daima çıkarları doğrultusunda hareket etmiştir. Soğuk Savaş döneminde Batı bloku ile paralel bir politika izlenirken, 1970’li yıllardan itibaren Filistin krizinin uluslararası boyut kazanmasıyla, Türkiye, Filistin davasını daha net ve somut şekilde desteklemeye başlamıştır. Özellikle 2000’li yıllara kadar İsrail ve Batı dünyasıyla iniş-çıkışlı ilişkiler ve ekonomik bağların sürekliliği devam ederken, Filistin halkı da gerek söylemler, gerekse de siyasi eylemlerle desteklenmektedir. 2000 yılında Filistin’de gerçekleşen İntifada’dan İsrail sorumlu tutulmuş ve Türkiye, BM’de İsrail’i kınayan ülkelerden biri olarak, taraflar arasında arabulucu rol üstlenmeye gayret göstermiştir.³⁸

2000’li yılların başlarında iki ülke arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler 1997’de yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşması ile ilerlemiştir. 2000 yılında 1 milyar 335 milyon dolara ulaşan dış ticaret hacmi, dalgalanan siyasi ilişkilere rağmen artarak ilerlemiş ve bu anlaşma bölgedeki önemli pazarlara ulaşmak için oldukça avantajlı görülmüştür.³⁹ İsrail ile süregelen ilişkilerin yanı sıra, 2004 yılında Filistin ile Serbest Ticaret Anlaşması imzalanarak Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) aracılığıyla birçok proje oluşturulmuş ve bilhassa Gazze’ye insani ve sosyal destekler sağlanmıştır. Aynı dönemde, 2006 yılında Hamas’ın Filistin’de seçimleri kazanmasıyla birlikte, Ankara, Hamas’ı halk iradesinin yansıması olarak görmüş ve Batılı ülkelerin negatif yaklaşımlarına karşı tepki göstermiştir.⁴⁰ Nitekim demokratik yollarla yapılan seçimlerin Batılı ülkeler tarafından reddedilmesi, Türkiye’nin Batı blokundan farklı bir konumda olmasını gerektirmiş ve Ankara Filistin’de birincil muhatap olarak Hamas’ı kabul etmiştir.

İki ülke arasında dalgalı seyreden ilişkiler, 2009 Davos Zirvesi’nde dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın dönemin İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Perez’e yönelik “*One Minute*”

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bagimsizlik-yolunda-silahli-mucadeleden-siyasi-mucadeleye-filistin-kurtulus-orgutu-60-yasinda/3237727>.

³⁸ Baskın Oran (2017), *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 404.

³⁹ Fatma Sariaslan (2019), “Türkiye-İsrail İlişkilerinde Değişmeyen Dinamik: Ekonomi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 74(4), ss. 1078-1080.

⁴⁰ Baskın Oran (2017), *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, ss. 430-433.

tepkisiyle kriz boyutuna dönüşerek, uluslararası camiada İsrail'e karşı ciddi bir eylem niteliğine ulaşmış ve Türkiye'nin Arap dünyasındaki etkisini ve imajını yükseltmiştir.⁴¹ Bu duygusal tepkinin ardından, Davos, İsrail'e karşı uluslararası siyasette adeta bir direniş simgesi olmuş ve Tel Aviv'in sert politikalarına yönelik lider boyutunda gerçekçi ve ciddi eleştirilerden biri kabul edilmiştir. Bu krizin sonucunda Hamas ile ilişkiler daha da geliştirilmiş, Türkiye ve Hamas arasında sık sık etkileşimler yaşanmıştır.⁴²

2010 yılına gelindiğinde, Gazze'ye farkındalık ve yardım amacıyla gitmek isteyen aktivistlerin bulunduğu Mavi Marmara gemisine yönelik İsrail saldırısında 9 Türk ve 1 ABD asıllı Türk vatandaşı vefat etmiş ve İsrail ile Türkiye ilişkileri kopma noktasına gelmiştir.⁴³ Siyasi ve diplomatik kriz, iki ülke arasındaki yeniden normalleşme adımları atılana kadar devam etmiş ve İsrail Devleti dönemin ABD Başkanı Barack Obama'nın arabuluculuğuyla Türkiye'den özür dileyerek tazminat ödemeyi kabul etmiştir. Siyasi ilişkilerin bu denli gergin olduğu bir ortamda ekonomik ilişkiler ise bu krizlerden ciddi ölçüde etkilenmemiş ve Mavi Marmara krizi de dahil olmak üzere dış ticaret hacmi 2023 yılına kadar daima artış eğiliminde olmuştur.⁴⁴

Yakın dönemde Türkiye-İsrail arasındaki büyük kopuşlardan bir tanesi de ABD Büyükelçiliğinin Tel Aviv'den Kudüs'e taşınmasıdır. Bu olaydan sonra, Türkiye, İsrail'e büyük tepki göstermiş; diplomatik ilişkiler maslahatgüzarlık seviyesine gerilemiş ve normalleşme adımlarının boşa çıkmasıyla İsrail'de Türkiye karşıtlığı ciddi artış göstermiştir.⁴⁵ Son olarak, İsrail-Mısır-Yunanistan üçgeninde yaşanan Doğu Akdeniz meselesi, Türkiye ile İsrail ilişkilerini olumsuz etkileyen faktörlerden biridir. Doğu Akdeniz'deki doğalgaz kaynaklarına yönelik üç ülkenin anlaşma sağlayarak Türkiye'yi Akdeniz'de saf dışı bırakma girişimleri, Türkiye'nin Libya ile 2019 yılında imzaladığı deniz yetki anlaşması ile etkisiz kılınmıştır. Bu bağlamda, deniz yetki anlaşması; Türkiye ve Libya'nın Akdeniz'deki egemenlik haklarını koruyarak, İsrail başta olmak üzere diğer ülkelerin provokatif eylemlerini sonuçsuz

⁴¹ Mert Mahir Göz & Ahmet İşler (2024), "2000 Sonrası Dönemde Türkiye ile İsrail İlişkilerinde "Beş Derin" Kriz", *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 8(2), ss. 54-55.

⁴² Özlem Tür (2023), "Türkiye and the War in Gaza", *Euromesco*, 01.11.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2025, Erişim Adresi: <https://www.euromesco.net/publication/turkiye-and-the-war-in-gaza/>.

⁴³ Mert Mahir Göz & Ahmet İşler (2024), "2000 Sonrası Dönemde Türkiye ile İsrail İlişkilerinde "Beş Derin" Kriz", ss. 54-55.

⁴⁴ Derya Demir & Rüştü Yayar (2025), "Siyasi Krizlerin Gölgesinde Türkiye-İsrail Ticari İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme", *Erciyes Akademisi*, 39(1), s. 190.

⁴⁵ Haydar Oruç (2025), "21. Yüzyılda Türkiye-İsrail İlişkileri", içinde (editör: Ramazan Erdağ) *21. Yüzyılda Türkiye'nin Dış Politikası*, Ankara: Kadim Yayınları, s. 107.

birakmıştır.⁴⁶ İsrail'in bu girişimleri, Türkiye'yi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin egemenliğini tehdit eder niteliktedir.

Son dönemde ise, Türkiye, bölgede iki devletli kesin çözümü savunmakla birlikte, kalıcı barış ve bölgeyi istikrarlı hale getirme doğrultusunda bir dış politika izlemektedir.⁴⁷ Ayrıca, 1967 yılında yaşanan Altı Gün Savaşı ile İsrail'in kontrolüne geçen Filistin topraklarının Filistin egemenliğine yeniden tahsisi Filistinliler için son derece önemlidir. Bu doğrultuda, Türkiye de Filistin'in 1967 sınırları içerisinde bağımsız bir devlet olmasını ve BM'de sadece gözlemci değil, tam üye bir devlet olarak temsilinin sağlanması şeklinde somut politikalar yürütmektedir.⁴⁸ Türkiye'nin yürüttüğü bu politikalar, Filistin'in kalkınması ve siyasi ve ekonomik bağımsızlığını yeniden kazanabilmesi açısından büyük önem teşkil etmektedir.

3. 7 Ekim Sonrası Türkiye'nin İsrail-Filistin Politikası

7 Ekim 2023 tarihinde Hamas'ın silahlı kanadı İzzettin El-Kassam Tugayları tarafından İsrail'e yönelik başlatılan Aksa Tufanı Operasyonu'nun ardından Ortadoğu'daki birçok denge değişmeye başlamıştır. İsrail, bu saldırılara kısa sürede daha büyük saldırılarla karşılık vermiş ve bölgede yeniden çatışma ortamı oluşmuştur. Bu çatışma ortamı, İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan düzene ilişkin şüphelerin oluşmasına ve düzenin sorgulanmasına yol açmış, bu anlamda adeta bir dönüm noktası haline gelmiştir.⁴⁹ İsrail'in saldırılarının ardından, dönemin ABD Başkanı Joe Biden, İsrail'e destek açıklamalarında bulunmuştur. Aynı zamanda, İsrail, gerçekleşen saldırılar sonrasında Demir Kılıçlar Operasyonu adıyla karşı saldırı başlatarak bu operasyonu teröre karşı mücadele olarak nitelendirmiş ve birçok Batılı ülkeden de bu doğrultuda destek almıştır.⁵⁰ Türkiye, bu süreçte İsrail'e karşı net tutumunu korumuş ve Filistin'i destekleyen söylemler ve eylemlerde bulunmuştur. Türkiye'nin yanı sıra, İspanya da NATO içerisinde Filistin'e destek bildiren ülke olmuş, Fransa, İngiltere ve Kanada ise bu süreçte Filistin'i devlet olarak resmen tanımışlardır.⁵¹ Her ne kadar destek açıklayan Batı

⁴⁶ *Anadolu Ajansı* (2022), "Türkiye-Libya Deniz Yetki Anlaşması, Her İki Ülkenin Egemenlik Haklarını Korudu", *Anadolu Ajansı*, 26.11.2022, Erişim Tarihi: 28.12.2025, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-libya-deniz-yetki-anlasmasi-her-iki-ulkenin-egemenlik-haklarini-korudu/2748607>.

⁴⁷ T.C. Dışişleri Bakanlığı, "Türkiye- Filistin Siyasi İlişkileri", Erişim Tarihi: 19.12.2025, Erişim Adresi: <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-filistin-siyasi-iliskileri.tr.mfa>.

⁴⁸ Mehmet Babacan (2023), "Türkiye-Filistin İlişkileri ve Bölgenin Geleceği", TUDPAM, 01.06.2023, Erişim Tarihi: 20.12.2025, Erişim Adresi: <https://tudpam.org/turkiye-filistin-iliskileri-ve-bolgenin-gelecegi/>.

⁴⁹ Musab Şahin (2025), "7 Ekim Sonrası Meşruiyet Krizi ve Hukukun Siyasallaşması: Gazze İçin Beklentiler", *ORSAM Dosya* 7, s. 5.

⁵⁰ Yücel Acer & Fethullah Bayraktar (2024), "7 Ekim 2023 ve Sonrası İsrail'in Gazze Saldırıları ve Uluslararası Hukuk", SETA Rapor, ss. 37-38.

⁵¹ Helin Sarı Ertem (2025), "7 Ekim'in İkinci Yılında Filistin'in Geleceği ve Bölünen Batı Dünyası", *ORSAM Dosya* 7, s. 25.

hükümetleri olsa da, özellikle İsrail tarafından Gazze'ye karşı kullanılan fosfor bombaları, Batı toplumları başta olmak üzere birçok yerden tepki toplamıştır.⁵² Dolayısıyla, Ortadoğu başta olmak üzere tüm uluslararası toplumu etkileyen bu kriz, Türkiye'nin de bölgedeki aktif ve etkin rolünü göstermesine imkân sağlamıştır. Bu doğrultuda, savaşı sonlandırmaya yönelik ve bölgedeki İsrail tehdidine karşı geliştirilen politikalar, Türkiye'nin bölgedeki belirleyici rolünü ortaya koymuştur.

3.1. 7 Ekim Sonrası Türkiye'nin Politikaları ve Neo-Realist Bakış

Türkiye, özellikle 1970'li yıllardan sonra Filistin'e yönelik desteklerini arttırmış, İsrail'le zaman zaman ilişkilerde iyileşmeler yaşansa da, genelde Filistin'in tarafında net tutum almıştır. Ankara, özellikle 7 Ekim sonrasında İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarına uluslararası tepki oluşmasında da önemli bir rol oynamış ve insani yardımları oluşturan, yönlendiren ve farkındalık oluşturan etkin bir role pozisyona olmuştur.⁵³ Türkiye, Filistin'in bölgede haklı bir yaşam mücadelesi verdiğini göz önünde bulundurarak, İsrail'e karşı en sert tepkileri veren ülkelerden biri konumundadır. Bu doğrultuda, Türkiye tarafından iki ülkeyi de aynı masaya toplayarak diplomasi yürütme amacı güdülse de, İsrail bu duruma olumlu yaklaşmamış ve Türkiye'nin bölgedeki ve uluslararası alandaki güçlü söylemleri İsrail'in eylemlerini aksatmıştır.⁵⁴ Aynı dönemde, Güney Afrika ise İsrail'in saldırılarını 1948 Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nin ihlali doğrultusunda Uluslararası Adalet Divanı (UAD)'na şikâyet etmiştir. Türkiye de bu şikâyete destek vererek, Güney Afrika ve Filistin'in tarafında davaya müdahil olmuştur.⁵⁵ Türkiye, mahkemeye İsrail'in Filistin'i işgali ve ilhaki hakkında 26 Şubat 2024 tarihinde danışma görüşü sunmuş ve işgalin derhal ve koşulsuz sona erdirilmesine değinmiştir.⁵⁶

Türkiye, çatışmaların başladığı tarihten itibaren Filistin'e garantör devlet olmayı da uluslararası topluma teklif etmiştir. Bu teklif, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından 2023 yılında dile getirilmiş; askeri, siyasi ve insani boyutlarda Türkiye'nin garantörlüğe hazır

⁵² İsmail Numan Telci (2023), "7 Ekim Saldırıları ve Hamas-İsrail Çatışmasının Anatomisi", 19.10.2023, ORSAM, Erişim Tarihi: 02.01.2026, Erişim Adresi: <https://orsam.org.tr/yayinlar/7-ekim-saldirilari-ve-hamas-israil-catismasinin-anatomisi/>.

⁵³ Hikmet Mengüaslan (2024), "7 Ekim Sonrası Türkiye'nin Gazze Diplomasisi: Filistin'de Barış İnşasına Yönelik İmkân ve Sınırlar", *Ombudsman Akademik*, 2, s. 269.

⁵⁴ Haydar Oruç (2024), "7 Ekim Sonrası Türkiye'nin Değişen Gazze Politikası".

⁵⁵ T.C. Dışişleri Bakanlığı (2024), "No: 161, 7 Ağustos 2024, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin İsrail Aleyhine Uluslararası Adalet Divanı Nezdinde Açtığı Davaya Müdahilliğimiz Hk.", 07.08.2024, Erişim Tarihi: 03.01.2026, Erişim Adresi: https://www.mfa.gov.tr/no_-161_-guney-afrika-cumhuriyeti-nin-israil-aleyhine-uluslararasi-adalet-divani-nezdeinde-actigi-davaya-mudahilligimiz-hk.tr.mfa.

⁵⁶ Haydar Oruç (2025), "Türkiye'nin İsrail ve Filistin Politikaları", içinde (editörler: Burhaneddin Duran & Kemal İnat & Nebi Miş & Mustafa Caner) *Türk Dış Politikası Yıllığı 2024*, Ankara: SETA Yayınları, ss. 174-175.

olduğu belirtilmiştir.⁵⁷ Ayrıca, Türkiye'nin iç siyasetinde vatandaşlarca popüler olan “Gazze’ye destek” söylemleri de ortaya çıkmıştır. Bu tarz iç ve dış etkenler, Türkiye'nin İsrail’e karşı net ve sert bir tavır izlemesini gerektirirken, ekonomik ilişkilerin krizlere rağmen sürdürülmesi zamanla toplumda büyük tepki toplamıştır. Bunun temel sebebi, İsrail ile imzalanmış Serbest Ticaret Anlaşması’dır. Ancak Gazze’ye yönelik saldırıların son bulmayışı, Türkiye'nin bu anlaşmayı da gözden geçirmesini sağlamıştır. Ticaret Bakanlığı’nın verilerine göre, ilk aşamada İsrail ile ticaret %32 azaltılmış, 9 Nisan 2024 tarihinden itibaren 1.019 ürünün ihracatı kısıtlanmış ve 2 Mayıs 2024 itibariyle de tüm ticaret işlemleri durdurulmuştur.⁵⁸ Bu doğrultuda, ekonomik anlamda iç siyaset ve toplumdaki tepkiler, ekonomik ilişkilerin kesilmesi konusunda etkili olmuştur.

Dolayısıyla, Türkiye'nin 7 Ekim sonrasında uyguladığı politikalar ve krize yaklaşımı, Filistin’in egemenliği ve İsrail’in bölgedeki etkinliğinin azaltılması doğrultusunda gelişmiştir. Bu noktada insani yardımların sağlanması ve farkındalık oluşturulması tüm dünya için önemli ve değerlidir. Diğer yandan, Türkiye'nin İsrail’i bölgede bir tehdit unsuru olarak görmesi, politikaların yalnızca insani boyutunu değil, siyasi ve askeri boyutunu da önemli kılmaktadır. Neo-realist perspektiften, bu politikalar ve Türkiye'nin genel tutumu incelendiğinde, konunun bölgede aktif ve etkin rol edinme amacı olduğunu da anlamak mümkündür.

Filistin üzerinden garantörlük teklifi ise, Türkiye'nin Filistin coğrafyasında etkin bir rol üstlenmesini amaçlamıştır. Askeri, siyasi ve diplomatik gücüne güvenen Türkiye, Filistin’deki varlığını yalnızca Filistin’i yeniden inşa etmek amacıyla değil, bölgedeki İsrail başta olmak üzere diğer aktörlere karşı üstünlüğünü göstermek için de kullanmaktadır. Bu doğrultuda, İsrail’e karşı Türkiye tarafından oluşturulacak güç dengesi, Neo-Realizm’in de savunduğu üzere çatışmaları azaltarak istikrarlı bir coğrafyanın oluşmasında etkili olacaktır. 2020 yılında ABD öncülüğünde İsrail ve bazı Arap ülkeleri tarafından İbrahim Anlaşmaları imzalanmış ve İsrail ile Arap ülkelerinin diplomatik ilişkilerinin gelişmesi amaçlanmıştır.⁵⁹ Türkiye’yi bu anlaşmalarla bölgede etkisiz hale getirmeye çalışan İsrail, garantörlük teklifi ve desteklerin ardından, Türkiye'nin bölgedeki etkin ve aktif güçlerden biri olduğunu anlamıştır.

⁵⁷ Yücel Acer (2023), “Filistin-İsrail Barışı İçin Türkiye'nin Garantörlük Teklifi ve Önemi”.

⁵⁸ T.C. Ticaret Bakanlığı (2024), “Türkiye’nin İsrail ile Ticareti Durdurma Süreci Hakkında Bilgi Notu”, 15.12.2024, Erişim Tarihi: 03.01.2026, Erişim Adresi: <https://ticaret.gov.tr/haberler/turkiyenin-israil-ile-ticareti-durdurma-sureci-hakkinda-bilgi-notu>.

⁵⁹ Fokus+ (2025), “İbrahim Anlaşmaları Nedir?”, 24.12.2025, Erişim Tarihi: 04.01.2026, Erişim Adresi: <https://www.fokusplus.com/soru-cevap/ibrahim-anlasmalari-nedir>.

Türkiye'nin BM ve UAD başvuruları başta olmak üzere uluslararası kamuoyu oluşturma çabaları, Ankara'nın uluslararası alanda da güçlü ve söz sahibi olmak istediğini göstermektedir. Neo-Realizm'e göre, güç, devletlerin uluslararası sistemdeki konumlarıyla doğru orantılıdır. Türkiye, uluslararası kamuoyu gücünü ve etkisini arkasına alarak İsrail üzerinde bir baskı oluşturmaya ve çatışmaları durdurmaya çabalamaktadır. Baskılar, İsrail'in hareket ve eylem alanını kısıtlayarak, bölgedeki güç üstünlüğünü dengeleme amacı gütmektedir. Dolayısıyla, bu çabalar bir ölçüde sonuç vermekte ve dünya genelinde İsrail karşıtı ve Filistin lehinde birçok eylem düzenlenmektedir. Neo-Realizm'in uluslararası sistem anlayışına bakıldığında, sistemin yapısı gereği aktörlerin güvenlik odaklı davranışlar sergilediğini söylemek mümkündür. Sistemin istikrarlı olması, devletlerin güç kapasitelerine bağlıdır. Bu anlayıştan yola çıkıldığında, uluslararası alandaki çeşitli girişimleriyle belirleyici aktörlerinden olma yolunda ilerleyen Türkiye, uluslararası alanda kural koyucu bir ülke olmaya ve artık yalnızca bölgesel bir “middle power” (orta büyüklükte güç) değil, küresel etkin bir güç olmayı amaçlamaktadır.

Filistin davasında Türkiye'nin aktif ve öncü rolü, uluslararası alanda prestijinin artmasını ve imajının güçlenmesini sağlamaktadır. Uluslararası kamuoyu başta olmak üzere İslam ülkeleri ve Filistin destekçisi ülkeler Türkiye'nin bu lider rolünü kabul ederek, Türkiye'nin mevcut politikalarını ve Filistin üzerindeki çabasını takdir etmektedir. Aynı zamanda, Ankara, bu şekilde bölgedeki aktif rolüyle Mısır ve Suudi Arabistan gibi bölgesel rakiplerine de üstünlük sağlayarak, uluslararası alanda bulduğu destek ve hayatta kalma içgüdüsünü yönetmekte ve çıkarlarını korumaktadır. Bu durum, Türkiye'nin bölgedeki gücünü korumak ve arttırmak amacıyla diğer ülkelere yönelik dengeleyici bir unsur olarak öne çıkmasını sağlamıştır.

Türkiye ve İsrail'in çıkarları yalnızca Filistin'de çakışmamaktadır. Suriye'de yaşanan iç savaş ve belirsizlik ortamında Türkiye ve İsrail kendi çıkarlarını ve sınırlarını koruma doğrultusunda hareket etmektedir. Filistin ve Suriye üzerinde taraf olan İsrail, özellikle 7 Ekim sonrasında bölgedeki yayılmacı ve soykırıma dayalı faaliyetleri üzerinden bölgesel bir hegemonya arayışına girmiş ve bu arayışı Batılı devletlerin desteği ile halen sürdürmektedir.⁶⁰ Ancak Türkiye, Suriye üzerinde çıkarları doğrultusunda gerçekleştirdiği operasyonlar ve Esad rejiminin devrilmesiyle, siyasi ve askeri anlamda İsrail'in bölgesel güç olma çabalarını egale etmiştir. Bu faaliyetler, İsrail'in bölgedeki eylemlerini dengeleyici konumdadır. Neo-realist anlayışta güç dengesi son derece önemlidir ve bu güç dengesi bozulduğunda aktörler güvenlik

⁶⁰ Mustafa Yetim (2025), “Bölgesel Hegemonya Peşinde Koşan İsrail ve Suriye’de Protektora Çatışmaları”, *Fokus+*, 27.08.2025, Erişim Tarihi: 05.01.2026, Erişim Adresi: <https://www.fokusplus.com/odak/bolgesel-hegemonya-pesinde-kosan-israil-ve-suriyede-protektora-catismalari>.

politikalarını önceler. Türkiye savunma sanayisine yaptığı yatırımlar ve sınır ötesi operasyonlar, İsrail'in bölgesel hegemonya arayışına direkt olarak karşı koymaktadır. Bu yatırımlar, “*balancing*” (dengeleme) stratejisinin uzantısı olmakla birlikte, İsrail'in askeri ve teknolojik hamlelerini de kısıtlamaktadır.

Türkiye'nin İsrail'le tüm ticari ilişkileri durdurması, göreceli kazanç kavramı üzerinden yorumlanabilecektir. Göreceli kazanç, diğer devletten daha çok ya da eşit kazanma isteği olarak önümüze çıkmaktadır.⁶¹ 2013-2024 yılları arasında dış ticaret dengesi incelendiğinde, 2015 yılından itibaren Türkiye lehine dış ticaret fazlası olduğunu söylemek mümkündür.⁶² Neo-Realizm'de, devletler, rakiplerinin daha fazla güçlenmesini engellemek ister. Dolayısıyla, bu ticaret Türkiye'ye para kazandırıyor ve menfaat sağlıyor olsa da, İsrail'i uluslararası alanda sınırlamak adına ticaretin durdurulması Türkiye için daha kârlı olmuştur. Bu noktada, Türkiye, kısa vadeli kazançtan ziyade uzun vadeli stratejik güvenlik ve bölgesel gücü dengelemeyi tercih ederek İsrail'e yönelik ekonomik bir baskı oluşturmuştur. Sonuç olarak, İsrail ile ticaretin durdurulması uluslararası çapta diğer ülkelere de örnek oluşturmuştur.

3.2. Türkiye'nin Bölgesel ve Küresel Rolüne Neo-Realist Bakış

7 Ekim 2023 tarihinden sonra değişen düzen, Türkiye açısından çeşitli fırsat ve avantajlar oluşturmuştur. Neo-Realizm'in temel ilkesine göre, devletler rasyoneldir ve güçleri doğrultusunda hareket eder. Türkiye, 7 Ekim sonrası özellikle İsrail ve Batılı güçlere karşı Ortadoğu'da etkili bir güç olduğunu göstermiştir. İsrail'in Filistin ve Suriye'deki faaliyetleri, söylemleri ve büyük güçlerle olan ilişkileri bölgesel bir tehdit olduğunun kanıtıdır. Bölgede İsrail'in bir tehdit olarak algılanarak yerli savunma sanayi ve askeri faaliyetlerin geliştirilmesi, Türkiye'nin bölgesel bir rekabet içinde İsrail'e karşı gücünü arttırmaya yönelik politikalar izlediğini göstermektedir.

Türkiye, Filistin davasının önemli bir savunucusu ve destekleyicisidir. Dolayısıyla, iç ve dış siyasette Filistin, Türkiye için ayrı bir önem teşkil etmektedir. Bu noktada Türkiye tarafından insani yardım amacıyla 10'dan fazla uçak dolusu yardımlar Mısır'a gönderilmiş, diplomatik ve hukuki yollarla da çatışmanın sona ermesi için girişimde bulunulmuştur.⁶³ Özellikle diplomasi ve uzlaşma yoluyla çözüm aranması, Türkiye'nin uluslararası alandaki güvenini arttırmaktadır.

⁶¹ Seda Gözde Tokatlı (2022), “Klasik Realizm ve Neorealizm Kuramının İncelenmesi: Devlet Kavramına Yönelik Analiz”, s. 129.

⁶² Derya Demir & Rüştü Yayar (2025), “Siyasi Krizlerin Gölgesinde Türkiye-İsrail Ticari İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, s. 190.

⁶³ Muhittin Ataman & Esra Çaylak (2024), “Türk Dış Politikasında Filistin Meselesi: Çözüm İçin Bir Somut Girişim Olarak Garantörlük Önerisi”, *TYB Akademi*, 41, ss. 27-28.

Bu noktada oluşturulan garantörlük teklifi ve arabuluculuk söylemleri, Türkiye'nin bölgesel bir güç profili çizmektedir ve politikalarına meşruiyet oluşturmaktadır. Uluslararası alanda Filistin lehine oluşturulan kamuoyu ve İsrail'e karşı sert söylemler birçok ülke tarafından da memnuniyetle karşılanmış ve Türkiye'nin küresel etki alanını arttırmıştır.

İsrail-Filistin meselesi merkeze alındığında, bölgedeki diğer aktörleri de incelemek gereklidir. Bölgede Hamas'ın varlığı İsrail için bir tehdit oluşturmakta ve Tel Aviv Hamas'ın eylemlerini terör faaliyeti olarak nitelendirmektedir. ABD ise, hem Joe Biden döneminde, hem de Donald Trump döneminde İsrail'i ve saldırılarını destekleyen söylemlerde bulunmaktadır. Diğer Arap ülkelerinden Filistin'e destek açıklamaları gelmiş olsa da, henüz herhangi bir somut adım atılamamıştır. Tüm değişkenler neo-realist perspektiften göz önüne alındığında, ortada Türkiye'nin diplomatik, siyasi ve askeri gücünü gösterebilmesi için yeni bir fırsat doğmuştur. Bu fırsatlar, uluslararası sistemin gerekliliği üzerine oluşan güç rekabetinde Türkiye'nin bölgesel ve küresel gücünün yeniden şekillenmesinde etkili olmaktadır.

John Mearsheimer'ın Realizm anlayışı, Türkiye'nin 7 Ekim sonrası İsrail-Filistin meselesine yönelik dış politikasını açıklamak için güçlü bir teorik çerçeve sunmaktadır. Türkiye, bu çatışma süresince doğrudan bir askeri müdahaleye girmeyerek, ekonomi ve diplomasi araçlarını kullanarak bölgesel gücünü ve etki alanını arttırmaya yönelik rasyonel bir politika izlemektedir. Bu strateji, Saldırgan (Ofansif) Realizm'in öngördüğü gibi, devletlerin uygun koşullar altında riskleri minimize ederek güç elde etmeye çalıştığını ortaya koymaktadır. Türkiye'nin Suriye'deki sınır ötesi operasyonları ve diplomatik faaliyetleri, yerli savunma sanayisine yapılan önemli yatırımlar ve Doğu Akdeniz'deki stratejik hamleler, Mearsheimer'ın "*güç maksimizasyonu*" kavramıyla birebir örtüşmektedir. Türkiye, bölgesel bir güç olma yolunda maddi güç kapasitesini arttırarak rakiplerine karşı üstünlük kurmaya çalışmaktadır. Bunlar, plansız ve bilinçsiz değil, entegre ve uyumlu bir stratejinin parçaları gibi anlaşılmaktadır.

Sonuç

Bu çalışma, Türkiye'nin 7 Ekim 2023 sonrası dönemde İsrail-Filistin meselesine yönelik izlediği dış politikayı neo-realist bir perspektifle analiz etmiştir. Türkiye'nin İsrail-Filistin çatışması doğrultusundaki dış politika faaliyetleri ve stratejik hamlelerinin yalnızca insani ve ahlaki kaygılarla değil, aynı zamanda uluslararası sistemin anarşik yapısından kaynaklanan hayatta kalma, ulusal çıkarlar doğrultusunda hareket etme ve güç dengesi/güç maksimizasyonu ilkeleriyle bağlantılı olduğunu göstermektedir.

Neo-realist teorinin ilkeleri doğrultusunda, Türkiye, kriz sürecinde diğer aktörlerden bağımsız kararlar alarak kendi milli çıkarları doğrultusunda hareket etmiş ve etki alanını güçlendirmiştir. Özellikle İsrail'e yönelik ticari ilişkilerin tamamen kesilmesi ve uluslararası platformlarda (BM, UAD) yürütülen aktif diplomasi, rakibin görece kazanımlarını sınırlamaya yönelik rasyonel politikalarla birlikte Türkiye'nin uluslararası alanda güç elde etmeye çalıştığının göstergesidir.

Türkiye'nin sunduğu garantörlük modeli ise, bölgedeki güç boşluğunu doldurma ve İsrail'in tek taraflı hegemonya arayışını kısıtlama amacı taşımaktadır. Bu model, Mearsheimer'in Saldırgan Realizm anlayışında vurguladığı gibi, devletlerin uygun koşullarda etki alanlarını genişletme ve rakiplerine karşı üstünlük kurma arayışıyla örtüşen politikalarla. Özellikle Suriye ile Gazze arasındaki stratejik bağ, Türkiye'nin bölgesel bir güç olarak maddi ve siyasi kapasitesini maksimize etme çabasını kanıtlamaktadır.

Türkiye'nin bölgedeki sınır ötesi operasyonları ve savunma kapasitesinin gelişimi bölgede olası bir İsrail tehdidine ve hegemonya arayışına karşı oluşturulan maddi güç unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bulgular, Türkiye'nin bölgede bir dengeleyici güç olarak konumlandığını belirtmekle birlikte, küresel etki alanına sahip güçlü bir aktör olduğunu da destekler niteliktedir. Diğer yandan, İsrail ile ticaretin kesilmesi, Neo-Realizm açısından rakibe yönelik bir görece kazanç hamlesi olmakla birlikte, bölgesel güç dengesinde üstünlük kurmayı amaçlayan stratejik politikalarla birisidir.

Sonuç olarak, Türkiye, 7 Ekim sonrası süreçte sadece bir arabulucu değil, sistemde rasyonel davranan ve ulusal çıkarlarını düşünerek bölgede etkin bir güç olmayı hedefleyen bir aktör profili çizmiştir. Bölgedeki var olan tehditlere karşı koyabilen ve uluslararası kamuoyunu harekete geçirebilen Türkiye, dış politikasını tüm tehditleri, avantajları ve çıkarları analiz ederek belirleyen bölgesel bir güç haline gelmiştir. Bu noktada, İsrail, Filistin ve diğer küresel aktörlerle kurulacak ilişkiler, krizin çözülmesinde etkili olacak ve Türkiye'nin elde ettiği bu rol, diğer dış politika alanlarında da ülkeye yeni fırsat ve avantajlar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Acer, Yücel (2023), “Filistin-İsrail Barışı için Türkiye’nin Garantörlük Teklifi ve Önemi”, 31.10.2023, *SETA*, Erişim Tarihi: 19.12.2025, Erişim Adresi: <https://www.setav.org/perspektif-filistin-israil-barisi-icin-turkiyenin-garantorluk-teklifi-ve-onemi>.
- Acer, Yücel & Bayraktar, Fethullah (2024), “7 Ekim 2023 ve Sonrası İsrail’in Gazze Saldırıları ve Uluslararası Hukuk”, *SETA Rapor*, ss. 37-38.
- *Anadolu Ajansı* (2022), “Türkiye-Libya Deniz Yetki Anlaşması, Her İki Ülkenin Egemenlik Haklarını Korudu”, *Anadolu Ajansı*, 26.11.2022, Erişim Tarihi: 28.12.2025, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-libya-deniz-yetki-anlasmasi-her-iki-ulkenin-egemenlik-haklarini-korudu/2748607>.
- Armutlu, Aziz (2025), “Neorealizm Perspektifinden İsrail-Filistin Sorunu: Tarihsel Kökenlerden Günümüze Uzanan Bir Mücadele Örneği”, *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 13(1) ss. 23-51.
- Ataman, Muhittin & Çaylak, Esra (2024), “Türk Dış Politikasında Filistin Meselesi: Çözüm İçin Bir Somut Girişim Olarak Garantörlük Önerisi”, *TYB Akademi*, 41, ss. 11-33.
- Aydın, Mustafa (2004), “Uluslararası İlişkilerin “Gerçekçi” Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği”, *Uluslararası İlişkiler*, 1(1), ss. 33-60.
- Babacan, Mehmet (2023), “Türkiye-Filistin İlişkileri ve Bölgenin Geleceği”, *TUDPAM*, 01.06.2023, Erişim Tarihi: 20.12.2025, Erişim Adresi: <https://tudpam.org/turkiye-filistin-iliskileri-ve-bolgenin-gelecegi/>.
- Balcı, Ali (2021), *Türkiye Dış Politikası İlkeler, Aktörler ve Uygulamalar*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Baş, Arda (2018), “Soğuk Savaş Döneminde Türkiye-İsrail İlişkileri”, *İsrailiyat: İsrail ve Yahudi Çalışmaları Dergisi*, 3, ss. 92-122.
- Baylis, John (2008), “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”, *Uluslararası İlişkiler*, 5(18), ss. 69-85.
- Demir, Derya & Yayar, Rüştü (2025), “Siyasi Krizlerin Gölgesinde Türkiye-İsrail Ticari İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Erciyes Akademi*, 39(1), ss. 180-205.
- Düzgün, Dursun Murat (2020), “Realizm Teorisinin Ortaya Çıkışı ve Gelişme Evreleri”, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1(47), ss. 256-276.

- Erkaya, Fatma (2021), “Türkiye-İsrail İlişkileri (1948-1960)”, *KARE Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat Dergisi*, 12, ss. 135-174.
- Ertem, Helin Sarı (2025), “7 Ekim’in İkinci Yılında Filistin’in Geleceği ve Bölünen Batı Dünyası” *ORSAM Dosya* 7, ss. 23-26.
- Ertoyl, Birkan (2019), “Uluslararası İlişkilerde Realist Geleneğin Dönüşümü ve Neoklasik Realizm”, *Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi*, 1(1), ss. 1-26.
- Fırat, Esat & Deveci, Mustafa (2024), “Bağımsızlık Yolunda Silahlı Mücadeleden Siyasi Mücadeleye; Filistin Kurtuluş Örgütü 60 Yaşında”, *Anadolu Ajansı*, 03.06.2024, Erişim Tarihi: 23.12.2025, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bagimsizlik-yolunda-silahlı-mucadeleden-siyasi-mucadeleye-filistin-kurtulus-orgutu-60-yasinda/3237727>.
- Fokus+ (2025), “İbrahim Anlaşmaları Nedir?”, 24.12.2025, Erişim Tarihi: 04.01.2026, Erişim Adresi: <https://www.fokusplus.com/soru-cevap/ibrahim-anlasmalari-nedir>.
- Göz, Mert Mahir & İşler, Ahmet (2024), “2000 Sonrası Dönemde Türkiye ile İsrail İlişkilerinde “Beş Derin” Kriz”, *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 8(2), ss. 48-70.
- Heywood, Andrew (2019), *Küresel Siyaset*, Ankara: Felix Kitap.
- Hobbes, Thomas (2024), *Leviathan veya Dini ve Sivil Bir Devletin Maddesi, Biçimi ve Gücü*, İstanbul: Can Yayınları.
- Kamacı, Ferhat (2021), Güvenlik Politikalarının Geleneksel İki Yüzü: Realizm ve Idealizm, *PESA International Journal of Social Studies*, 7(2), ss. 85-95.
- Karakoç, Ercan & Keskin, Ozan (2024), “Bağımsız İsrail Devleti’nin Kuruluşunun Orta Doğu’daki Etkileri ve 1948-1958 Yılları Arasında Türkiye-İsrail İlişkileri”, *Diplomasi ve Strateji Dergisi*, 5(2), ss. 216-264.
- Kardaş, Şaban & Balcı, Ali (2020), *Uluslararası İlişkilere Giriş. Tarih, Teori, Kavram ve Konular*, İstanbul: Küre Yayınları.
- Kaya, Mehmet (2019), “Türk-İsrail İlişkileri ve Filistin”, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), ss. 1043-1066.
- Kılıçoğlu, Mehmet Erkan (2021), “Türkiye-İsrail Çevresel (Hayalet) Paktı”, *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), ss. 47-65.
- Kılıçoğlu, Mehmet Erkan (2021), “Türkiye-İsrail İkili İlişkileri ve 1958 Antlaşması”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 8(4), ss. 1323-1350.

- Küçüksolak, Övgü Kalkan (2012), “Güvenlik Kavramının Realizm, Neorealizm ve Kopenhag Okulu Çerçevesinde Tartışılması”, *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, 4(14), ss. 202-208.
- Mengüaslan, Hikmet (2024), “7 Ekim Sonrası Türkiye’nin Gazze Diplomasisi: Filistin’de Barış İnşasına Yönelik İmkân ve Sınırlar”, *Ombudsman Akademik*, 2, ss. 250-281.
- Oğuzlu, Tarık & Han, Ahmet Kasım (2023), “Making Sense of Turkey’s Foreign Policy from the Perspective of Neorealism”, *Uluslararası İlişkiler*, 20(78), ss. 59-77.
- Oran, Baskın (2017), *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oruç, Haydar (2024), “7 Ekim Sonrası Türkiye’nin Değişen Gazze Politikası”, 01.04.2024, *Kriter Dergi*, Erişim Tarihi: 23.12.2025, Erişim Adresi: <https://kriterdergi.com/dis-politika/7-ekim-sonrasi-turkiyenin-degis-en-gazze-politikasi>.
- Oruç, Haydar (2025), “21. Yüzyılda Türkiye-İsrail İlişkileri”, içinde (editör: Ramazan Erdağ) *21. Yüzyılda Türkiye’nin Dış Politikası*, Ankara: Kadim Yayınları, ss. 97-120.
- Oruç, Haydar (2025), “Türkiye’nin İsrail ve Filistin Politikaları”, içinde (editörler: Burhaneddin Duran & Kemal İnat & Nebi Miş & Mustafa Caner) *Türk Dış Politikası Yıllığı 2024*, Ankara: SETA Yayınları, ss. 171-197.
- Sariaslan, Fatma (2019), “Türkiye-İsrail İlişkilerinde Değişmeyen Dinamik: Ekonomi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 74(4), ss. 1065-1102.
- Serdar, İskender (2015), “Neorealizm, Neoliberalizm, Konstruktivizm ve İngiliz Okulu Modellerinde Uluslararası Sistemsel Değişikliklere Bakış”, *The Journal of Europe-Middle East Social Science Studies*, 1(1), ss. 14-38.
- Şahin, Musab (2025), “7 Ekim Sonrası Meşruiyet Krizi ve Hukukun Siyasallaşması: Gazze İçin Beklentiler”, *ORSAM Dosya* 7, ss. 5-8.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı, “Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Tarihçesi”, Erişim Tarihi: 24.12.2025, Erişim Adresi: <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-cumhuriyeti-disisleri-bakanligi-tarihcesi.tr.mfa>.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı, “Türkiye-Filistin Siyasi İlişkileri”, Erişim Tarihi: 19.12.2025, Erişim Adresi: <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-filistin-siyasi-iliskileri.tr.mfa>.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı (2024), “No: 161, 7 Ağustos 2024, Güney Afrika Cumhuriyeti’nin İsrail Aleyhine Uluslararası Adalet Divanı Nezdinde Açtığı Davaya

Müdahilliğimiz Hk.”, 07.08.2024, Erişim Tarihi: 03.01.2026, Erişim Adresi: https://www.mfa.gov.tr/no_-161_-guney-afrika-cumhuriyeti-nin-israil-aleyhine-uluslararası-adalet-divani-nezdinde-actigi-davaya-mudahilligimiz-hk.tr.mfa.

- T.C. Ticaret Bakanlığı (2024), “Türkiye’nin İsrail ile Ticareti Durdurma Süreci Hakkında Bilgi Notu”, 15.12.2024, Erişim Tarihi: 03.01.2026, Erişim Adresi: <https://ticaret.gov.tr/haberler/turkiyenin-israil-ile-ticareti-durdurma-sureci-hakkinda-bilgi-notu>.
- Telci, İsmail Numan (2023), “7 Ekim Saldırıları ve Hamas-İsrail Çatışmasının Anatomisi”, 19.10.2023, ORSAM, Erişim Tarihi: 02.01.2026, Erişim Adresi: <https://orsam.org.tr/yayinlar/7-ekim-saldirilari-ve-hamas-israil-catismasinin-anatomisi/>.
- Tokatlı, Seda Gözde (2022), “Klasik Realizm ve Neorealizm Kuramının İncelenmesi: Devlet Kavramına Yönelik Analiz”, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(21), ss. 122-141.
- Turan, Abdullah (2025), “1950–2002 Döneminde Filistin Sorunu ve Türk Dış Politikası: Çıkar, Kimlik ve Egemenlik Arasında Bir Denge Arayışı”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(3), ss. 1255-1279.
- Tür, Özlem (2023), “Türkiye and the War in Gaza”, *Euromesco*, 01.11.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2025, Erişim Adresi: <https://www.euromesco.net/publication/turkiye-and-the-war-in-gaza/>.
- Yetim, Mustafa (2025), “Bölgesel Hegemonya Peşinde Koşan İsrail ve Suriye’de Protektora Çatışmaları”, *Fokus+*, 27.08.2025, Erişim Tarihi: 05.01.2026, Erişim Adresi: <https://www.fokusplus.com/odak/bolgesel-hegemonya-pesinde-kosan-israil-ve-suriyede-protektora-catismalari>.
- Yıldız, Muhammet (2025), “Türk Dış Politikasının Esasları: Tarihsel Süreçte Konjonktürel Değişimler”, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), ss. 101-120.